

פרק מהספר "חברים" מאת רותי יצחקי ריכטר.

הספר מספר את סיפורם של הילדים שגורשו מישראל לדרום סודן בשנת 2012. הוא נכתב בהשראת מפעלם המבורך של הפעילים החברתיים עו"ד לאה מילר פורשטט וד"ר רמי גודוביץ, שיסדו באוגנדה בית ספר לילדי המגורשים, וכך העניקו להם השכלה ותקווה והצילו אותם מחיי עוני, רעב ומחלות. הספר אינו ביוגרפי וכל הדמויות בדויות מהלב.

ביום הגירוש נסענו ללוות את אנדי והוריו לשדה התעופה. הייתה שעת בוקר מוקדמת מאוד, השמש עוד לא זרחה, האוויר היה לח ושקוף, והמראות שבצד הדרך היו מטושטשים ומכוסים בשמיכה דקה ואפורה של ערפל. הדרך עברה בשתיקה. אנדי הביט במבט עצוב בנוף החולף על פנינו, והרגשתי שאף על פי שעוד לא עזב אותנו הוא כבר מתחיל להתגעגע. כשהגענו לשדה התעופה ראינו משפחות רבות של פליטים מדרום סודן שחיכו גם הם למטוס. הם הצטופפו ליד שער העלייה לטיסות הממריאות ורובם היו עצובים והמעייטו לדבר. נפרדנו ליד השער. התחבקנו, לחצנו ידיים וניסינו להעמיד פנים שאנחנו לא מתרגשים, אבל לשנינו זלגו דמעות על הלחיים.

"אני נשבע לך, אנדי, שאעשה הכל כדי שניפגש! הפרידה שלנו היא רק זמנית!" אמרתי, והוא הביט בי במבט של חוסר אמון וענה: "איך נשוב וניפגש? לא אוכל לבוא לבקר אותך כי אין לי כסף לטיסות, וגם אתה בוודאי תשכח אותי במשך הזמן."
"לעולם לא אשכח אותך!" אמרתי. אחר כך חזרנו והתחבקנו, ואנדי הלך בעקבות הוריו לשער היציאה.

הבטתי בידידי המתרחק והחלטתי שכשאגדל ויהיה לי כסף משלי, אחפש את אנדי בארצו הרחוקה. עוד נשוב להיפגש! אנחנו מוכרחים!
חודש לאחר שגורשו אנדי והוריו מישראל קיבלתי ממנו מכתב ראשון. זה היה מכתב נורא. מעולם לא קראתי מכתב עצוב כל כך. הנה מה שכתב לי אנדי
"שלום אור,

לא תאמין איך נפלתי כאן! ממש נפלתי לגיהנום! כן, אחי, ממש לגיהנום!
אתה מכיר אותי מצוין ואתה יודע שאני לא ילד בכיין, אבל ביום שהגענו לכאן בכיתי כל היום ולא יכולתי לעצור את הדמעות.

אני גר בכפר קטן ועני שנמצא במרחק שעת נסיעה מעיר הבירה ג'נבה. אין כאן מים זורמים בבקתות הקטנות והעלובות, וצריך להביא אותם כל יום בדליים ממעיין מרוחק. אין רשת ביוב ומי השופכים זורמים ברחוב ומפיצים מחלות וסירחון נורא שאין לאן לברוח ממנו. אין חשמל, אין אינטרנט, אין טלוויזיה, אין טלפון, ויש אלימות, רעב, עוני נורא והמון מחלות.
אני כל הזמן חושב עליך, על המורה רונית ועל החברים האחרים בכיתה שלנו, ולא מפסיק להתגעגע אליכם ולקנא בכם. אני מרגיש כאילו באה יד אכזרית וקטעה לי בבת אחת את

הילדות. כן, אור, אני מרגיש כאילו שאני כבר לא ילד, ואני מתגעגע לילדות שהייתה לי בישראל ועכשיו הפסדתי אותה.

אצלכם התחיל החופש הגדול, אבל כאן, בבית הספר, אין חופשה. שמעתי שרק בסתיו תהיה לנו חופשה קצרה. בבית הספר אין חגיגות ואין טקסים, והוא מרוחק בערך ארבעה קילומטרים מהכפר שלנו. אנחנו לומדים באוהל גדול, ובכיתה יש בערך שבעים ילדים בני כל הגילאים ורק מורה אחד שאוהב להרביץ במקל וזה נורא כואב. אנחנו יושבים בשלושה טורים. בטור אחד יושבים ילדים שלומדים בכיתות א' או ב', בטור השני יושבים ילדים שלומדים בכיתות ג' או ד', ובטור השלישי יושבים ילדים שלומדים בכיתות ה' או ו'. המורה מלמד כל פעם רק טור אחד, ואז הילדים בטורים האחרים פותרים בעיות או מכינים שיעורי בית. המורה רוצה כל הזמן שנשנן מה שהוא אומר, ונחזור במקלה מדברת כמו תוכים על המילים שלו בלי שנבין את המשמעות שלהן.

אני בקושי מצליח לקום בבוקר וללכת לבית הספר, כי אני לא ישן טוב. הלילה כאן חם מאוד ויש המון יתושים שגורמים למחלת המלריה הקשה. יש לנו מזל שאימא שלך נתנה לנו כילות ותרסיס דוחה יתושים כדי להגן עלינו מפניהם, ודוקטור נעמה מהעמותה 'רופאים לזכויות אדם' התעקשה שניקח כדורים נגד מלריה.

מזג האוויר כאן משונה. שמעתי שבחורף כל יום יורד גשם ובכל זאת חם. עכשיו קיץ ויש רק מעט גשם, אבל חם מאוד. אחרי הגשם הדרך לבית הספר מלאה בוץ. אין תחבורה, ואני הולך לשם ברגל יחד עם ילדים אחרים מהכפר שלנו. יש הרבה ילדים שאין להם נעליים, והם הולכים יחפים גם בחורף וגם בקיץ.

העונש המקובל הוא מכות. הילד שנענש צריך להוריד את המכנסיים וכל הילדים רואים איך המורה מכה אותו במקל וזה נורא כואב ומשפיל. לי זה עוד לא קרה, כי אבא הודיע למורה שהוא לא מרשה לו להכות אותי. המורה התפלא מאוד כי בדרום סודן זה עונש מקובל, אבל לא הייתה לו ברירה והוא הסכים.

יש כאן עוד הרבה ילדים שגורשו מישראל ואני מיוודד איתם. אנחנו מדברים בינינו עברית, ובגלל זה הילדים הדרום סודנים לפעמים כועסים עלינו.

אחותי הולכת לפעוטון. לדעתי זה רק "פעוטון בכאילו", כי יש שם כמה עשרות ילדים ורק שתי מטפלות לא מוסמכות שבקושי מספיקות להאכיל את כל הילדים. היא למדה כבר הרבה מילים בשפה המקומית, ואני חושב שבקרוב היא תשכח שהיינו פעם בישראל.

יש בבית הספר רק מעט תלמידות, כי רוב הילדות בכפר לא לומדות אלא עוזרות לאימהות בטיפול בילדים הקטנים, בעבודה בגינה הקטנה שליד הבית ובניקיון הבקתה. יש ילדות בנות שתים עשרה או שלוש עשרה שנשואות לגברים מבוגרים או לזקנים. הן נמכרו על ידי הוריהם כדי שיהיה להם כסף לקנות אוכל לילדים האחרים. לרוב הן שונאות את הבעלים האלה, כי הם מכים אותן ומתעללים בהן, ואחדות מהן כבר בהיריון. אני מתחלחל כשאני חושב שאם נישאר כאן עלול להיות עתיד כזה גם לאחותי, אבל אבא ואימא נשבעו לי שזה לא יקרה.

שפת הלימוד היא סודנית, ואני מתקשה בה ולא מבין הרבה מילים שהמורה אומר. בכפר שלנו גרות כמה עשרות משפחות, ולכל משפחה יש המון ילדים. הרבה בקתות נעזבו או נחרבו במלחמה הקשה שהייתה כאן בשנים האחרונות, ואני שמח שהיינו אז בישראל ולא כאן. אנשים רבים מהכפר שלנו נרצחו במלחמה הזאת, ואני לא מבין למה יש מלחמות בעולם. אני מקווה שכשאהיה גדול לא אצטרך להשתתף במלחמה.

אבא אומר שעכשיו דרום סודן היא המולדת האמיתית שלנו, אבל אני בכלל-בכלל-בכלל לא מרגיש ככה! אני מרגיש שרק ישראל היא המולדת שלי! אם הייתי גדול והיה לי מספיק כסף, הייתי לוקח את ההורים ואת אחותי ובורח מכאן.

רוב הגברים וכל הנשים לא עובדים כי אין כאן בתי חרושת או מפעלי תעשייה, והחלקות הקטנות שליד הבקתות לא מספיקות כדי לגדל יבול שאפשר למכור אותו. כל משפחה מגדלת קצת פירות וירקות בחצר שלה, ולרוב המשפחות יש פרה או שתיים שמספקות להן חלב. יש לנו רק מעט אוכל ולרוב אני רעב. במרכז הכפר עוברת דרך לא סלולה. היא מלאה בוץ ושוליות של ביוב שענני יתושים מרחפים מעליהן, ולכן הרבה ילדים ומבוגרים חולים במלריה. אין מרפאה או קופת חולים אלא רק בקתה קטנטנה שאליה באים החולים. יש בה רק רופא אחד, מתנדב מאנגליה, והוא לא יכול לטפל בכל החולים.

אנחנו גרים בבקתה קטנה ואין בה מקום למיטות אלא רק לשולחן קטן ולשני כיסאות, ולכן אנחנו ישנים על מזרונים שמקפלים אותם כל בוקר. אבא ואימא הביאו קצת חסכוניות, אבל הם נגמרים לנו מהר, כי אנחנו קונים אוכל גם לסבא, לסבתא, לדודים ולבני הדודים. אני חושב שבקרוב לא יהיה לנו מה לאכול.

יש לנו בכפר המון קרובים, אבל אני בקושי יכול לדבר איתם כי אני לא מבין את השפה הדרום סודנית. לכן קשה לי להתיידד עם הילדים. אולי במשך הזמן אלמד את השפה הזאת ויהיה לי יותר קל.

השירותים נמצאים מחוץ לבקתה ועולה מהם ריח בלתי נסבל. אין אסלות אלא עומדים על קרש עץ שבמרכז שלו יש חור מעל בור ומשתדלים לקלוע לחור ולא מסביב לו.

אני ממש מיואש מבית הספר הזה, כי כמעט כל מה שלומדים כאן כבר למדתי בישראל. בחשבון, למשל, נותנים לנו תרגילים מצחיקים שפתרנו כבר בכיתה ד', ויש המון מילים שהמורה משתמש בהן ואני לא מכיר.

אתמול הייתה כאן סערה נוראה. עננים של חול כיסו את כל הכפר ואת השמיים והרבה בקתות נהרסו. גם הבקתה שלנו נהרסה, ואבא והדודים עבדו המון שעות כדי לתקן אותה בתערובת של בוץ וקש. אחר כך התחילו לרדת טיפות גדולות של גשם מלוכלך ובכל זאת היה חם מאוד.

בגלל העוני והרעב יש כאן המון גניבות, ואני מחביא היטב את הטלפון הנייד ואת המחשב שהבאתי מישראל. אני מסתיר אותם בתיק של בית הספר, ולוקח אותם איתי גם בשעות הלימודים וגם כשאני בא הביתה והולך לשירותים. אבל אתמול זה לא הצליח לי.

בלילה, כשישנתי, הרגשתי שמישהו מנסה לחטט מתחת לכר שלי, במקום שבו אני מחביא את המחשב ואת הטלפון הנייד. התעוררתי בבהלה וראיתי שזה הדוד שלי, אח של אבא. הוא רצה לגנוב ממני את המחשב והטלפון כדי למכור אותם לאנשים שמתאכסנים במלון של העיתונאים בג'ובה, ובכסף לקנות אוכל לילדים שלו. אלה עיתונאים מכל העולם שבאו לדרום סודן כדי לדווח לקוראים שלהם על פעולות המשטר החדש. אני עדיין לא רואה מה יש להם לדווח מלבד על מעשי אלימות ורצח שמתרחשים כאן ברחובות בכל יום. המלחמה אומנם הסתיימה לפני שנה, אבל יש כאן שני שבטים, שבט הדיִנְקָה ושבט הנואַר, שממשיכים להילחם זה בזה ומבצעים מעשי אלימות וטרור.

נשכבתי על המחשב ועל הטלפון בכל הכוח והתחלתי לצרוח. אבא התעורר והתחיל להרביץ לגנב. הדוד שלי התנצל ובכה. הוא הסביר שהילדים שלו רעבים ולא הייתה לו ברירה. אבא נתן לאחיו קצת כסף כדי שיקנה אוכל, ובבוקר הודיע לאימא ולי שהחליט לעבור איתנו לג'וֹבָה, העיר הגדולה, כי אולי שם ימצא עבודה. אימא לא הסכימה לעזוב את הכפר, כי כאן לפחות יש לנו קצת אוכל מהגינה ומהפרה של המשפחה, ובג'ובה אין לנו ביטחון שכל יום יהיה לנו מה לאכול. הם רבו וצעקו, ואני בכיתי מתחת לשמיכה, כי הם אף פעם לא רבים ככה וזה הפחיד אותי. אימא רוצה שניסע לארץ השכנה, לאוגנדה, כי היא שמעה שיש שם עבודה, אבל אבא צעק שאין לנו כסף לנסיעה, ובבוקר הוא נסע לג'ובה והודיע שיחזור אחרי שימצא שם עבודה ומקום זול שנוכל לגור בו.

אימא כל הזמן עצובה. היא לא מבינה את השפה, והיא מדברת עם סבתא ועם האחיות של אבא בתנועות ידיים. היחידה שמרוצה ושמחה עכשיו במשפחה שלנו היא אחותי הקטנה. היא משחקת עם בנות הדוד הקטנות ועם בובות מקש שאחת הדודות עשתה בשבילה. הילדות לא משוחחות ביניהן ובכל זאת הן מסתדרות מצוין. עכשיו, כשאבא בג'ובה, אימא עוד יותר עצובה.

אני מתגעגע.

להתראות,

אנדי"

הנחתי את המכתב על השולחן ונשארתי לשבת כעוס ונרגז. גם אימא הייתה נדהמת ולא ידעה איך לנחם אותי. היא הציעה שתדבר עם אבא, עם נעמה ועם שאר המתנדבים שעזרו לילדים כשהיו עדיין בישראל והם ינסו לבחון את האפשרות להקים בדרום סודן בית ספר לילדים שגורשו. זה אומנם יעלה המון כסף, אבל אולי יהיו אנשים רבים שיתרמו.

צלצלתי למורה רונית והקראתי לה את המכתב, ואחר כך צילמתי אותו בטלפון הנייד ושלחתי אותו בוואטסאפ לכל ילדי הכיתה. כעבור חצי שעה רונית ענתה וביקשה שנתאסף בגינה הציבורית. היא שאלה אותנו איך אנחנו יכולים לעודד את אנדי ולעזור לו, והחלטנו שכל

הילדים יכתבו לו מכתבים ויגידו לו שאנחנו מתגעגעים אליו ולא שכחנו אותו. אחר כך סיפרתי על הרעיון של אימא להקים בדרום סודן בית ספר ישראלי. היו ילדים שהטילו ספק בהצלחת הפרויקט הזה כי הוא יקר מאוד, אבל רוב הילדים טענו שאפשר לבצע את הרעיון אם אנשים טובים יתרמו מספיק כסף.

בערב אימא טלפנה לנעמה ולמתנדבים, והם עשו בטלפון שיחת ועידה ודיברו על הצורך להקים בדרום סודן בית ספר לילדים המגורשים. אבל איך הם יוכלו לעשות את זה? זה עולה המון כסף! כשאימא סיימה לדבר בטלפון היא הסבירה שהם יתחילו לאסוף כספים בהקדם, כי זאת הדרך היחידה להקנות לילדים שגורשו השכלה של ממש, וכך להציל אותם מחיי עוני, מחלות ואלימות.

זה רעיון נפלא שנשמע לי כמו חלום מתוק, אבל האם אפשר להגשים אותו? זה רעיון נפלא שנשמע לי כמו חלום מתוק, אבל האם אפשר להגשים אותו?